

„NIE” PISANE ŁĄCZNIE

„NIE” PISANE ROZDZIELNIE

CZĘŚCI MOWY	PRZYKŁADY	CZĘŚCI MOWY	PRZYKŁADY
rzeczowniki	niebezpieczeństwo, nieczłowiek, niewiedza, niezdecydowanie, nieorganizowanie	czasowniki - formy osobowe, bezokoliczniki, czasowniki niewłaściwe, imiesłowy przysłówkowe, formy na -no i -to	nie znam, nie można, nie wolno, nie wiadomo
przymiotniki	nieduży, nieziemski, niecierpliwy, nieżywy	liczebniki	nie cztery, nie sto, nie szósty, nie troje
imiesłowy przymiotnikowe	nieznający, nieżyjący, niepokonany, nieznan	zaimki	nie ich, nie ta, nie tamten, nie każde itp.
przysłówki utworzone od przymiotników	niedrogo, nieźle, niesympatycznie	wyrażenia przymkowe	nie na miejscu, nie z tym, nie o każdym
		partykuły	nie lada, nie tylko, nie byle
			nie bardzo, nie jutro, nie tutaj itp.
			nie najpiękniejszy, nie najszcześliwiej

SKŁADNIA

ZDANIA DZIELIMY ZE WZGLĘDU NA:

Cel wypowiedzi:

Oznajmujące	Pytające	Rozkazujące	Wykrzyknikowe	
Zawiera stwierdzenie jakiegoś faktu, np.: Lubię samochody.	Zawiera pytanie, np.: Pójdiesz ze mną do teatru?	Zawiera rozkaz, polecenie lub prośbę, np.: Załóż rękawiczki.	Zawiera emocje. Może być zarówno zdaniem oznajmującym, jak i pytającym, czy też rozkazującym, np.: Zostaw mnie w spokoju!	
Budowę:				
Pojedyncze		Złożone		
Rozwinięte	Nierozwinięte	Współrzędne	Podrzędne	Wielokrotnie złożone
Zawiera podmiot i orzeczenie, a także ich określenia, np.: Duży pies biegnie szybko ulicą.	Może zawierać samo orzeczenie, np.: Woła. Mówi. lub też podmiot i orzeczenie, np.: Mama mówi.	Zdania składowe są względem siebie równorzędne, np.: Ptaki latają i dzieci biegają.	Jedno zdanie składowe jest nadrzędne, a drugie podrzędne, np.: Kiedy przyszła jesień, spadły liście.	Składają się z kilku zdań składowych, np.: Mężczyzna stoi na pomoście i łowi ryby, bo to jego hobby.

PRZYPADKI

Jest 7 przypadków (w nawiasach podano pytania przypadków):

MIANOWNIK	(kto? co?) jest, np.: <i>deszcz, deszcze</i>
DOPEŁNIACZ	(kogo? czego?) nie ma, np.: <i>deszczu, deszczów (deszczu)</i>
CELOWNIK	(komu? czemu?) przyglądam się, np.: <i>deszczowi, deszczom</i>
BIERNIK	(kogo? co?) myję, np.: <i>deszcz, deszcze</i>
NARZĘDNIK	((z) kim? (z) czym?) cieszę się, np.: <i>z deszczem, deszczami</i>
MIEJSCOWNIK	(o kim? o czym?) mówię, np.: <i>o deszczu, deszczach</i>
WOŁACZ	(o!) witaj, np.: <i>deszczu, deszcze</i>

CZĘŚCI MOWY ODMIENNE

RZECZOWNIK - odmienia się przez przypadki i liczby, jednakże:

niektóre rzeczowniki, odmieniające się przez przypadki, mają tylko liczbę pojedynczą np.: odzież, leżenie, uroda, zazdrość, Wrocław;

niektóre odmieniają się przez liczby, ale nie odmieniają się przez przypadki w liczbie pojedynczej np.: gimnazjum, muzeum, liceum;

niektóre mają tylko liczbę mnogą np.: dżinsy, nożyce, sanie, drzewa, Tatry, Węgry;

niektóre są nieodmienne, tzn. nie odmieniają się ani przez przypadki, ani przez liczby np.: alibi, graffiti, Monte Carlo;

rzeczownik nie odmienia się przez rodzaje i każdy rzeczownik występuje tylko w jednym rodzaju: męskim (np.: mężczyzna, lew, młotek),

żeńskim (np.: kobieta, samica, misa) lub nijakim (np.: dziecko, żrebię, okno);

CZASOWNIK - odmienia się przez:

osoby (trzy osoby w liczbie pojedynczej i mnogiej - 1. ja, my, 2. ty, wy, 3. on, ona, ono oraz oni, one);

liczby (dwie liczby - pojedynczą i mnogą);

czasy (trzy czasy - teraźniejszy, przeszły, przyszły);

strony (trzy strony - czynna, bierna, zwrotna);

tryby (trzy tryby - orzekający, przypuszczający, rozkazujący);

rodzaje (trzy w liczbie pojedynczej - męski, żeński i nijaki; dwa w liczbie mnogiej - męskoosobowy i niemęskoosobowy);

PRZYMOTNIK - odmienia się przez przypadki, liczby i rodzaje;

LICZEBNIK - odmienia się przez przypadki i rodzaje (nie odmienia się przez liczby, ponieważ określa liczby);

ZAIMEK - w odmianie zachowuje się tak, jak części mowy, które zastępuje;

Odmienne zaimki to:

zaimek rzeczowny (np.: ja, ona, ktoś, nikt, nic) odmienia się przez przypadki i liczby (jak rzeczownik), ale w przypadku zaimka „on” również przez rodzaje:

on → rodzaj męski, ona → rodzaj żeński, ono → rodzaj nijaki, oni → rodzaj męskoosobowy;

one → rodzaj niemęskoosobowy;

zaimek przymiotny (np.: mój, twój, ten, tamten, inny) odmienia się jak przymiotnik przez przypadki, liczby i rodzaje;

zaimek liczebnik (np.: ile, tyle) odmienia się jak liczebnik przez przypadki i rodzaje;

CZĘŚCI MOWY NIEODMIENNE

PRZYSŁÓWEK (odpowiada na pytania: jak? gdzie? kiedy? - np.: brudno, wszędzie, dzisiaj)

ZAIMEK PRZYSŁÓWNY (np.: ja, twój, tam, tyle)

SPÓJNIK (np.: oraz, lecz, ale, i)

PRZYIMEK (np.: z, w, u)

WYKRZYKNIK (np.: och!, hej!, hurra!, bęc!)

PARTYKUŁA (np.: czy, no, że, niech, by, nie)

IMIESŁOWY

Od czasowników tworzy się imiesłow, które dzielimy na:

PRZYMOTNIKOWE

Odpowiadają na pytania: jaki? jaka? jakie?
który? która? które?

PRZYSŁÓWKOWE

Odpowiadają na pytania: jak? kiedy?

BIERNE

-ny
tłuc - tłuczony
-ony
uczyć - nauczony
-ty
myć - myty
-ęty
rozcinać - rozcięty

CZYNNE

-ący
jeździć - jeżdżący
-ąca
biegać - biegająca
-ące
tańczyć - tańczące

WSPÓŁCZESNE

-ąc
chcieć - chcąc

UPRZEDNIE

-wszy
zrobić - zrobiwszy
-wszy
przeszedł - przeszedłszy